

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İLETİŞİM FAKÜLTESİ

Kaptanı Derya İbrahim Paşa Sokak, 34116 Beyazıt / İstanbul E-Mail: murat.vural@istanbul.edu.tr

11 Nisan 2023

Konu: Uzman Görüşü Talebi

Sayın Av. F. Çiğdem Çokgezer

AKS Televizyon Reklamcılık ve Filmcilik San. ve Tic. A.Ş. Hukuk Müşaviri

Tarafınızca; Ankara 23. İdare Mahkemesi'nin 2023/527 e. sayılı dosyası ile Radyo Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) aleyhine, Üst Kurulun 22.02.2023 tarih ve 2023/12 sayılı toplantısında alınan 15 nolu idari para cezası ve idari tedbir olarak 5 kez program yayınının durdurulmasına dair alınan kararın iptali talebi ile açılan dava konusu uyuşmazlık ile ilgili görüşlerimi yazılı bir uzman görüşü kapsamında sunmam talep edilmiştir. Bu kapsamda idari cezaya konu olan yayın kaydı, ceza kararı, dava dilekçesi ve ilgili ekler tarafıma iletilmiş, tüm belgeler ve yapıma ilişkin kayıtlar üzerinde yaptığım inceleme sonucunda, tarafımdan şu görüşlere ulaşılmıştır:

1. İletişim ve algı yönetimi alanında çalışmalar yapan, 200'den fazla bilimsel çalışmaya imza atmış, pek çok araştırma projesi yürütüp tamamlamış 36 yıllık bir akademisyen ve Aile Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığımız adına yakın zaman önce Medyada Kadın Temsili adıyla oldukça geniş kapsamlı, tüm medya içerikleri ve ülke düzeyinde gerçekleştirilen algı araştırmasını yöneterek, sonuçlandırmış ve kitaplaştırılmış bir rapor ile Bakanlığımıza teslim etmiş bir bilim insanı olarak, konuya ilişkin birikimlerim, bu görüşü kaleme almak konusunda bana gerekli yetkinliği sağlamaktadır.

Kadına şiddet ve kadının istismarı gibi bir konuya oldukça geniş bir perspektif ile bakabilme imkan ve kabiliyetinden hareketle, söz konusu uzlaşmazlığa konu olan Kızılılık Şerbeti isimli yapım, bu anlamda bu birikimle incelenmiştir.

2. 6112 sayılı Kanununun 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (s) bendinde yer alan; yayın hizmetleri "Toplumsal cinsiyet eşitliğine ters düşen, kadınlara yönelik baskıları teşvik eden ve kadını istismar eden programlar içeremez" ilkesinin ihlali nedeniyle idari tedbir uygulanması sonucu yayını durdurulan Kızılılık Şerbeti isimli yapımın, dava konusu olan 18. Bölümündeki kadına şiddet uygulandığı yönündeki iddia ve ifadeler, idarenin konuya

gösterdiği hassasiyet açısından kıymetlidir, saygıya değer ve takdiri gerektirmektedir. Lakin ceza boyutuyla meselenin bir çırpıda kadına şiddet iddiası ile ifade edilmesi de iddia edilen bölüm ve sahneler için hayli abartılı bir yaklaşım olmuştur. Kaldı ki geçerli de değildir. Hayatın içinde yaşanan / yaşanagelen her davranışı bir şablon ifade olarak kadına şiddet kategorisinde değerlendirmek de esasen şiddete dair var olan algıyı yeniden inşa etmek olmaktadır. Ancak bundan daha da önemlisi konuya ilişkin onarıcı, düzeltici, uyarıcı, daha ergin bir kültürün oluşmasını sağlayıcı girişimler ve niyetlerin de akamete uğraması, engellenmesi anlamına gelmektedir. Toplumsal bir hastalık, kültürel bir sorun varsa ve bu konuşulmaz, görünür kılanmaz ise diğer deyişle var olan alt yapı sorunları ile yüzleşilmez ise bu sorunlar çözülememekte, nesilden nesile aktarılmaktadır, kadına şiddet anlayış ve yaklaşımı da böyledir.

3. 18. Bölümün iddiaya konu olan sahnelerinde, esasen her iki karakterin karşılıklı öfke patlaması, kendilerine ait olmayan, kendilerinin üretmediği ancak geleneksel yapının üretip üzerlerine giydirdiği yaptırımlar ve zorunlu susturulmuşluklara karşı duyulan isyan ve öfkenin patlaması yaşanmıştır. Geleneksel yapının içinde sıkışmışlık, zorunlu suskunluk / susturulmuşluk yaşayan, bunun yarattığı mutsuzluğun içine düşmüş, her iki gencin de kendilerine ait olmayan, kişisel iradelerinin olmadığı, bir sosyal kalıplaştırma sistemi ile hesaplaşma davranışdır yaşanan. Burada tüm acı ve yalın gerçeği ile bir yüzleştirme anlatımı yapılmıştır. Yapımda yer alan genç erkek karakterin, yeni evlendiği genç kadını pencereden itmesinin öncesi vardır ve öncesi, şiddetin asıl üreme kökenini oluşturmaktadır ki toplumsal mutsuzluk ve sorunlarımızın temel gerekçelerinden birini de burası oluşturmaktadır. Bununla yüzleşmeye yönelik her girişim, farkındalık yaratmaya, konuyu tanıyıp anlamaya, benzerleri ile yakınlık kurmaya ve bundan bir anlam üretmek için işlevsel olacaktır. Tepeden belirlenmiş kalıp yargıların ve stereotiplerin, kuşakları içine düşürdüğü bir felaketten söz edilmektedir esasen. Katledilen de katleden de bu üretilmiş yargıların, usüllerin ve stereotiplerin kurbanıdır aslında. Pencereden iten erkek de esasen zavallı bir kurbandır, istemediği bir evliliğin içine erkek kimliğinin üstünlüğü ile yuvarlanmış olsa da.
4. Söz konusu bölümün söz konusu sahneleri için öncelikle şu temel bilgiyi vermekte yarar bulunmaktadır: Algılar, öncelikle kişisel değerler ile belirlenmiş “dikkat” ile yakalanır. Çünkü birey kendi değerleri doğrultusundaki olay, kişi veya durumlara ilgi gösterir. Bu nedenle algıyı yakalamak için önce kişinin ya da kişilerin “o” dikkatinin çekilmesine ve sonra da bir uyarıcıya ihtiyaç vardır. Değer yargılarımız, grup normlarımız, içinde bulunduğumuz grubun ritüelleri, bize ulaşan verileri anlamlı mesajlara dönüştürmemizde büyük rol oynarlar. Bize ulaşan verileri kodlamak ve anlamlı bilgiye dönüştürmek olayları ve çevremizi algılamamız ile sonuçlanır. İşte tam da bu noktada iletişim sistematüğünün işleyişi devreye girer. Örneğin bu tür TV yapımlarında, mesajı veren söz konusu mesajı her zaman açık biçimde iletmez. Onu bir şekilde kodlar. Buna karşın mesajı alan kişi ya da kişiler de bu kodlanmış mesajları çözümlmek için kendilerine has bir kod çözücü kullanır. Zaten içinde buldukları yetişme ortamı ve kültür o decoder’ı onlara vermiştir. Dolayısıyla kendilerine ulaşan kodları çözümlerler ki bu açık anlatımdan çok daha etkili bir iz, bir anlam bırakır kafalarda. Hedef kitlelerin kendi içlerinde oluşturdukları bu tür gizemli bir dil olarak kabul edeceğimiz dilin nasıl çözüleceğini, en doğru biçimde görüp okuyan ve hedef kitleye

uygun kodlayanlar, her zaman en başarılı eserleri de ortaya koyanlardır. Toplumsal kodlar çerçevesinde toplumu doğru yerden yakalayanlar, aynı zamanda murat edilen davranış değişikliğine de zemin açmış, ortam yaratmış, en azından bir farkındalık oluşturmuş olurlar ki o farkındalık bile bireysel anlamda oldukça işe yarar bir düzeyi oluşturmaktadır.

Şiddet olarak iddia edilen görüntülerde de senarist ve yönetmen, söz konusu sahne ile bir kodlama yapmıştır. Bir şiddet varmış gibi düşünülen davranış, bir kadına şiddet değildir. Bir toplumsal anlayışa, davranış model ve usullerinin oluşturduğu mutsuzluk sonuçlarına karşı çarpıcı bir anlatımdır, anlatım bir öfke patlamasıdır ki burada asıl şiddetin arka tarafında var olan ailelerin usul ve anlayışları adreslenmiştir.

5. Söz konusu sahnede kadına yönelik açık bir vurma, dövme, yaralama, tecavüz, ağır küfür, uzuvları üzerinde acı verici işlem yapma yönünde bir davranış içermemektedir. Yaşadığı, acı veren geçmişinden kurtulmak isteyen bir gencin, son yaşadığı sıkışmışlık duygusu ve hayal kırıklığı gerekçesiyle pencereye çıkarak kendi yaşamına son verme tehdidini yapan kadın ile aynı köşeye sıkışmışlık, suskunluk ve kişilik ezikliğini yaşayan ancak ailevi ve toplumsal kimlik nedeniyle üstünde büyük bir baskı taşıyan erkek kahramanın, karşılıklı kontrol dışına çıkan öfke patlaması yaşanmıştır. Esasen kendi alt yapılanmışlıklardan kurtulmak için yaptıkları bir davranışın sonucudur, itme ve kurtulma. Burada şiddet yoktur, ancak burada toplumsal bir sorun vardır, mutsuzların yeni mutsuzlar ürettikleri bir süreç yaşanmaktadır. Zaten mutsuzluk üretimi geleneksel bir hal almıştır ancak asıl sorgulanması gereken şiddet de bu zeminde üremektedir. Yargılanmaya muhtaç olan yer burasıdır.

Söz konusu yapımlar oldukça önemli bir toplumsal konuyu ele almış ve izleyenleri etkileyici bir yüzleştirmenin içine sokmuştur. Ülkemizdeki aşırı ayrışma, kutuplaşma, farklılaşma gibi görünen yaşam formatları, esas itibarıyla bir ayrışma, kutuplaşma içermemektedir. Kutuplaşma sosyal yapının içinde değildir, yalnızca politikanın talihsiz bir enstrümanıdır.

Farklı mahalleler olarak gösterilen dindar ve dindar olmayan kesimler ikilemi öz itibarıyla yalnızca günlük yaşam usullerindeki farklılaşmadır. Kıyafetler, ritüeller, gelenekler gibi. Esasta dindar olmayan kesim olarak kabul edilen kesim, bugünün modernist yaklaşım ve usulleri içindeki modern muhafazakârlardır. İşte tüm bunlarla söz konusu yapımda esasen toplumsal yüzleşme yapılmakta, farklılıklar gibi görülen “sözde” ayrışmalara cesaretli bir aynalama yapılmakta, ortak bir dil ve duygunun köklü bir biçimde varlığı ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Bu yüzleşmelere, ülkenin tüm taraflarının - ki taraf olarak nitelemek bile doğru değildir - her zamankinden çok daha fazla ihtiyacı vardır. Herhangi bir ayrışmanı olmadığı, duyguda, kederde, elemde ve sevinçte, hayatın akışında, kültürde olsa bile asıl değerlerde hiçbir farklılığın olmadığı, esasen bir ve bütün toplum olduğu yönündeki anlatım, bir çarpıda kadına yönelik şiddetin göstergesi olarak kabul edilemez. Tam tersine kadına olan şiddet kökten ve anlamlı bir cesaret ile eleştirilmektedir.

6. Ülkemizin tam da içinde bulunduğu - ancak özünde sahip olmadığı - politik kutuplaşmanın en önemli enstrümanı olarak gösterilen kültürel farklılıklara dair şiddeti üreten koşullar ve usuller dahil tüm alt yapı sorunları ile yüzleşmeden, ülkemizin ayak bağı olan bu sorun aşılamayacaktır. Söz konusu sahne bu ayak bağını ortaya koymaktadır, kadına şiddeti değil.

7. Söz konusu yapım ile oldukça kıymetli, doğru bir iş yapılmış, içerik üretilmiştir. İletişim hedefi doğrudur. Yapımda şiddet aramak yerine, son derece önemli bir meselenin tüm taraflar nezdinde doğru ve tarafsız bir şekilde incelenmesi kıymetli ve izlemeye değer bulunmalıdır. Yapımdan küçük bir sahneyi söküp alarak ve bütünü görmeden, ortaya çıkan anlamı önemsemeden ceza yoluyla bir yaptırıma yönelmek, hem olmayan bir şiddeti varmış gibi kabul etme hatasına düşülmesine neden olmaktadır hem de toplumda ihtiyaç duyulan birbiri ile yakınlaşma arzu ve ihtiyacının etkili, zarif ve ötekileştirmekten uzak bir dile ile anlatımının engellenmesi niteliğini taşımaktadır.

Sonuç olarak; dava konusu olan ve kadına şiddet iddiası ile yaptırım talep edilen 18. Bölümün ilgili sahnelerinde sosyal bir sorun tüm açıklığı ile işlenmiş, sosyal alt yapının bireylerin kimlik ve kişiliklerini katleden bir özelliği ortaya konulmaya çalışılmış, kodlanmış bir anlatım tekniği ile söz konusu sahneler oluşturulmuştur. Ancak burada kadına yönelik bir şiddet içeriği ve niyeti oluşmamış, oluşturulmamıştır. Pencereden itme davranışı kadına yönelik bir şiddet değil, aileler ve usüller arasına sıkışmışlığa karşı öfke patlamasıdır. Pencereden itilen ile iten esasen aynı kök şiddetin mağdurudur. Şiddet pencerede değil, arka plandaki aile büyükleri eliyle, gelenek ve usüller ile üretilmiştir.

Bilgilerinize saygılarımla.

Prof. Dr. Ali Murat Vural

İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Öğretim Üyesi

Gazetecilik Bölüm Başkanı

Fakülte Kurulu ve Fakülte Yönetim Kurulu Üyesi

İst. Üniv. Bilim ve Araştırma Politikaları Danışma Kurulu Üyesi